

Weg met de vaste boekenprijs!

Auteur(s):

Ruyter van Steveninck, M.A. de

Verschenen in:

ESB, 81e jaargang, nr. 4056, pagina 397, 1 mei 1996

Rubriek:

Redactioneel

Trefwoord(en):

consumptie, marktwerking, regulering

Wat decennia lang niet voor mogelijk werd gehouden, vormt nu een serieus onderwerp van discussie: de eventuele afschaffing van de vaste boekenprijs. Ketens als de AKO, de Bijenkorf, en de Free Record Shop lijken door middel van stuntaanbiedingen de wetgever uit te dagen aan te geven waar de grenzen liggen.

Onder de huidige regelgeving is het boekhandelaars verboden boeken voor een lagere dan de door de uitgever vastgestelde prijs aan de consument te verkopen. Dit remt de concurrentie, waardoor de prijzen en marges in de bedrijfstak hoger liggen dan in een situatie van vrije concurrentie. Er komen dus meer boeken op de markt, maar welke wordt niet door de overheid beslist (zoals in wijlen de Sovjetunie), maar door een uitgever (die zijn fonds soms meer op zijn eigen smaak dan die van de klant afstemt), en slechts ten dele door degene die het boek uiteindelijk geacht wordt te gaan lezen.

De belangrijkste reden van regulering ligt in de sfeer van een 'merit good' argument. Boeken worden in Nederland als een speciaal product beschouwd, hetgeen voor de overheid aanleiding is geweest prijsafspraken toe te staan. Reden hiervoor is volgens staatssecretaris Nuis van OC&W dat "... boeken een waardevol product zijn, en bescherming van de overheid verdienen"¹. Een vaste boekenprijs resulteert ten eerste in grotere verdiensten op goed verkopende boeken, waarvan de prijs anders door prijsconcurrentie tussen boekhandels zou verdwijnen. Met deze opbrengsten kunnen bestsellers minder goed verkopende boeken een kruissubsidie verschaffen.

Ten tweede maakt een vaste boekenprijs een groot netwerk van boekhandels door heel Nederland mogelijk. Het feit dat prijsconcurrentie tussen distributeurs onmogelijk is, lijkt vooral in het voordeel te zijn van kleinere boekhandels op het platteland. Deze kampen vaak met hoge vaste kosten van de bedrijfsvoering die nu door hogere marges per boek goedgemaakt kunnen worden.

Toch kunnen twee serieuze bezwaren tegen overheidsingrijpen worden gemaakt. Ten eerste is er de willekeur. Veel karakteristieken van boeken gaan ook op voor cd's, kranten en tijdschriften, of (video)films. Van al deze artikelen kan met evenveel recht gezegd worden dat ze een bijdrage leveren aan de Nederlandse cultuur. Onduidelijk is waarom zij wel aan de tucht van de markt mogen worden onderworpen. Ook niet consequent is het feit dat er in het geval van boeken toch weer diverse uitzonderingen worden gemaakt op de vaste prijzen. Zo mogen boekenclubs als de ECI wel nieuwe boeken voor lagere prijzen verkopen.

In de tweede plaats is er het neveneffect van het overaanbod. Dat het publiek kennelijk meer behoefte heeft aan de boeken van Emiel Ratelband en Joop Braakhekke dan aan die van (literair hoogwaardige) auteurs als Willem Frederik Hermans en Jan Jacob Slauerhoff valt natuurlijk te betreuren, maar het is maar de vraag of de regulering de smaak van het grote publiek verbetert. Met even veel recht kan gezegd worden dat er nu veel te veel onverkoopbare boeken (van literair heel wat minder hoogstaande schrijvers), in te grote oplagen, worden uitgegeven. De schappen bij De Slegte liggen vol met pennevruchten van auteurs die duidelijk betere contacten onderhouden met hun uitgever dan met hun lezers. Een vergelijking met de Beeldende Kunstenaarsregeling (BKR) dringt zich op. De BKR (die wel een directe subsidie was) is afgeschaft omdat de overheidskelders begonnen uit te puilen met volstrekt onverkoopbare kunstwerken, zonder dat er een nieuwe Van Gogh was opgestaan.

De vaste boekenprijs lijkt daarom niet erg effectief. De baten zijn twijfelachtig (en komen bovendien terecht bij een toch al geprivilegeerd deel van de bevolking), terwijl de kosten aanzienlijk kunnen zijn (overproductie, inefficiënte allocatie van middelen, te hoge prijzen). Aan veel van de boeken die verschijnen bestaat blijkens de verkoopcijfers nauwelijks behoefte, terwijl ze de boeken die wel verkocht worden duurder maken. Veel kleine boekhandels zouden zonder vaste boekenprijs wellicht verdwijnen. Dit is natuurlijk jammer, maar men kan zich afvragen hoeveel hun overleven de samenleving waard is.

Beter ware het de boekenprijzen vrij te laten. Lagere prijzen zullen (aangenomen dat boeken een normaal goed zijn) leiden tot hogere verkochte, en gelezen, hoeveelheden. Het is zeer wel mogelijk dat dit juist in dat deel van de samenleving, waar toch al minder literatuur gelezen wordt, effect zal sorteren. Mochten er bepaalde boeken zijn waarvan men objectief kan zeggen dat ze slechts kleine oplagecijfers halen, maar toch een sterke verrijking van de Nederlandse cultuur betekenen, dan kunnen de uitgeverijen (of auteurs) ervan beter gesubsidieerd worden. Op dezelfde manier kan men boekhandels in bepaalde dunbevolkte gebieden directe steun geven (los van hun verkoopprestaties), net zoals wel eens is voorgesteld boeren inkomenssubsidies te geven om het landschap in stand te houden. Op deze wijze blijven de maatschappelijke kosten van de regelgeving in de boekenbranche transparanter en beter beheersbaar

1 Interview in *NRC Handelsblad*, 19 april 1996. In hetzelfde interview zegt Nuis opmerkelijk genoeg ook dat " ... de overheid [in zijn algemeenheid] zo min mogelijk moet reguleren."

Copyright © 1996 - 2003 Economisch Statistische Berichten (www.economie.nl)